

УКРАЇНСЬКА АСОЦІАЦІЯ УСНОЇ ІСТОРІЇ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені В. Н. КАРАЗІНА

**У ПОШУКАХ ВЛАСНОГО ГОЛОСУ:
усна історія як теорія,
метод та джерело**

Науковий збірник

За редакції
Гелінади Грінченко і Наталії Ханенко-Фрізен

Харків
ВИДАВНИЦТВО
2010

УДК 930.2-028.16(082)
ББК 65.211я4
У 11

UKRAINIAN ORAL HISTORY ASSOCIATION
V. N. KARAZIN KHARKIV NATIONAL UNIVERSITY

Рекомендовано до друку
Вченою радою філософського факультету
Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна,
протокол № 3 від 19.11.2010 р.

Рецензенти:

Волошин Ю. В. — доктор історичних наук, професор кафедри історії України Полтавського державного педагогічного університету ім. В. Г. Короленка
Філіппова О. А. — кандидат соціологічних наук, доцент кафедри соціології Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна

У11 **У пошуках** власного голосу: Усна історія як теорія, метод та джерело. Зб. наук. ст. / За ред. Г. Г. Грінченко, Н. Ханенко-Фрізен. — Харків : **Видавництво**, 2010. — 248 с.
ISBN

Цей збірник укладено зі статей, написаних за результатами роботи міжнародної наукової конференції «У пошуках власного голосу: Усна історія як теорія, метод і джерело» (Харків, 11–12 грудня 2009 р.), які представляють різні галузі соціогуманітарного знання, де застосовується метод усної історії. Тематика збірника охоплює усну історію як метод дослідження, презентації результатів наукових проєктів, аналіз та інтерпретацію текстів інтерв'ю, проблеми і перспективи роботи із джерелами усного походження.

Збірник може стати в пригоді як для науковців, так і для студентів-початківців і широкого кола зацікавлених осіб.

УДК 930.2-028.16(082)
ББК 65.211я4

Редактори висловлюють глибоку подяку Східному інституту українознавства імені Ковальських (Харків, Україна) та Центру дослідження української спадщини Коледжу Св. Томаса Мора Саскачеванського університету (Саскатун, Канада) за організаційну підтримку цього видання.

IN SEARCH OF VOICE: Oral History as Theory, Method, and Source

Research Collection

Edited by

Gelinada Grinchenko and Natalia Khanenko-Friesen

ISBN

© Автори, 2010

Kharkiv
ВИДАВНИЦТВО
2010

УДК 930.2-028.16(082)
ББК 65.211я4
I-57

Recommended for publication
by the Academic Council of the Philosophy Faculty
of V. N. Karazin Kharkiv National University,
protocol № 3 of November 19, 2010

Reviewers:

Voloshyn Yu. V. — Doctor of Sciences in History, Professor at the Chair of the History of Ukraine,
V. H. Korolenko Poltava State Pedagogical University.

Filippova O. A. — Candidate of Sciences in Sociology, Assistant Professor at the Chair of Sociology,
V. N. Karazin Kharkiv National University

I-57 **In Search of Voice: Oral History as Theory, Method, and Source.** Research
Collection / Ed. by G. Grinchenko and N. Khanenko-Friesen. — Kharkiv : **Видавництво**,
2010. — 248 p.
ISBN

This edition is the collection of papers following the International Scholarly Symposium "In Search of Voice: Oral History as Theory, Method, and Source" (Kharkiv, December 11–12, 2009). These papers represent different areas of social sciences and humanities, where the oral history method is used. Thematic scope of this collection includes oral history as research method, presentations of the research projects' results, analysis and interpretation of the interviews, problems and perspectives of work with the sources of oral origin.

This collection is addressed to researchers as well as to students and beginners, and to the wide public interested in oral history.

УДК 930.2-028.16(082)
ББК 65.211я4

Editors express their deep gratitude to the Kowalsky Eastern Ukrainian Institute (Kharkiv, Ukraine) and the Prairie Centre for the Ukrainian Heritage at St. Thomas More College, University of Saskatchewan (Saskatoon, Canada) for the organizational support of this publication.

ISBN

© Authors, 2010

Зміст

Від редакторів 9

Взаємини та конвергенції: усна історія та її суб'єкт

Наталія Ханенко-Фрізен. У пошуках суб'єкта: усна історія в плюральному світі..... 11

Елена Рождественская. Статус события и статус субъекта: фигура остарбайтера на фоне..... 25

Аспекти й дихотомії: усна історія та владні відносини

Наталья Пушкарева. Устная история: гендерный аспект 39

Гелинада Гринченко. Презентация «голосов»: рассказчик(и) vs исследователь(и)..... 50

Усноісторичні проекти: досвід організації та проведення

Алексей Голубев. Устная история советского туризма в Финляндию в 1950–1991 гг. 57

Махтельд Венкен. Включенное наблюдение и/или интервью? Собираение коллективных и/или личных воспоминаний? Case-study в Бельгии 64

Виктория Куделя-Свѐнтек. У каждого свой Казахстан... По материалам проекта "Z ziemi kazachskiej do Polski", посвященному коллективной памяти репатриантов из Казахстана в Польшу.....73

Інституціоналізація усноісторичних досліджень

Елена Стяжкина. Устная история: институционализация направления в исследовательских практиках историков Донбасса..... 88

Константин Козлов. Институционализация устной истории в отечественной исторической науке в XX веке 103

Людмила Афанасьєва, Людмила Глинська. З досвіду вивчення соціокультурних процесів у Запорізькому Приазов'ї (проекти Лабораторії соціологічних досліджень Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького) 110

<i>Ирина Реброва. Организация и деятельность СНО по устной истории Кубанского технологического университета</i>	120
---	-----

Долаючи кордони: усна історія на перехрестях дослідницьких практик

<i>Лііза Авелін. Місія нездійсненна?... Усна історія і блог</i>	128
<i>Олександра Брицина. XX сторіччя в усній історії українців (нотатки до питання про історизм фольклору)</i>	135
<i>Ирина Романова, Ирина Маховская. Мир: история местечка, рассказанная его жителями (опыт изучения локальной истории методами устной истории)</i>	145
<i>Тарас Нагайко. Усна історія: міждисциплінарний діалог гуманітарних студій</i>	160

Проблема пам'яті в дослідженнях історика

<i>Оксана Кісь. Колективна пам'ять та історична травма: теоретичні рефлексії на тлі жіночих спогадів про Голодомор</i>	171
<i>Розалія Черепанова. Устная история: От «социальных рамок памяти» — к обретению субъекта</i>	192
<i>Тетяна Пастушенко. Life History та Life Story у біографічному інтерв'ю одного «киянина»: реконструкція смислу життєвого досвіду</i>	202
<i>Оксана Товарянська. Українсько-німецькі взаємини у пам'яті колишніх вояків дивізії «Галичина»</i>	214

Інтерв'ю, інтерпретація, історія — дослідницька практика та відповідальність науковця

<i>Сергій Таборанський. Проблеми усної історії на XV Міжнародному конгресі історичних наук у Бухаресті (1980 р.)</i>	225
<i>Алексей Ростовцев. Создание комплекса воспоминаний ветеранов педагогического труда Белгородского государственного университета и использование его в исторических исследованиях</i>	236
Автори.....	242

CONTENTS

From Editors	9
--------------------	---

Relations and Convergences: Oral History and Its Subject

<i>Natalia Khanenko-Friesen. In Search of the Subject: Oral History in a Plural World</i>	11
<i>Elena Rozhdvenskaya. Biographical Work of the Return of Sense: Ostarbeiters' Life Stories</i>	25

Aspects and Dichotomies: Oral History and Power Relations

<i>Natalia Pushkareva. Oral History: Gender Aspect</i>	39
<i>Gelinada Grinchenko. Presenting "Voices": "the Teller" versus "the Researcher"</i>	50

Oral History Projects: Research Design and Organization

<i>Alexey Golubev. Oral History of Soviet Tourism to Finland, 1950s — 1991</i>	57
<i>Machteld Venken. Participant Observation or Interviews? Gathering Collective or Personal Memories? A Case-Study from Belgium</i>	64
<i>Wiktoria Kudela-Świątek. Everyone Has Its Own Kazakhstan... Materials of the Project "Z ziemi kazachskiej do Polski" (Studying the collective memory of repatriants from Kazakhstan to Poland)</i>	73

Institutional Development of Oral Historical Research

<i>Elena Styazhkina. Oral history: The Institutionalization of Direction in the Research Practices of Historians in the Donbass</i>	88
<i>Konstantin Kozlov. Oral History in Soviet Humanities, 1920s — 1980s</i>	103
<i>Liudmyla Afanasieva, Liudmyla Hlynska. Researching Socio-Cultural Processes in Zaporizhian Pryazov'ia (Projects of Laboratory of Sociological Studies, Bohdan Khmelnytsky Melitopol State Pedagogical University)</i>	110
<i>Irina Rebrova. Reporting on Research Activities by Student Scientific Society on Oral History in Kuban State Technological University</i>	120

Crossing the borders: oral history at the intersection of scholarship

Liisa Avelin. Mission Impossible?... Oral Historian and the Blog	128
<i>Oleksandra Britsyna</i> . XXth Century in the Oral History of Ukrainians: Notes on the Intersections of History and Folklore	135
<i>Irina Makhovskaya, Irina Romanova</i> . Mir: The History of the Town Told by Its Citizens (Researching local past through oral history)	145
<i>Taras Nahayko</i> . Oral History: Interdisciplinary Dialogue of Humanities	160

Problem of Memory in Historical Research

<i>Oksana Kis</i> . Collective Memory and Historical Trauma: Theoretical Debates and the Case of the Women's Memories of Holodomor	171
<i>Rosalia Cherepanova</i> . Oral History: From the Social Frameworks of Memory to the Discovering of the Subject	192
<i>Tetiana Pastushenko</i> . The "Life History" and the "Life Story": Reconstructing the Meaning of Life Experience in a Biographical Interview	202
<i>Oksana Tovaryanska</i> . Ukrainian-German Relationships during Military Training In Memory Of The Former Soldiers of the "Galicia" Division	214

**Interview, Interpretation, History:
Research Practices and Responsibilities**

<i>Serhiy Taboranskyi</i> . The Problems of Oral History during the XV International Congress of Historical Sciences in Bucharest (1980)	225
<i>Aleksey Rostovtsev</i> . The Creation of a Complex of Memoirs from the Pioneers of Physical Training Pedagogy at the Belgorod State University, and Its Use in Historical Research	236
Contributors	242

Від редакторів

Цей збірник укладено із статей, написаних за результатами роботи міжнародної наукової конференції «У пошуках власного голосу: усна історія як теорія, метод і джерело», що відбулася в Харкові 11–12 грудня 2009 р. за ініціати́ви та підтримки Української асоціації усної історії, Центру дослідження української спадщини коледжу Св. Томаса Мора Саскачеванського університету (Канада), Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна (Україна), Східного інституту українознавства ім. Ковальських (Харків). У роботі конференції взяли участь науковці з України, Росії, Білорусі, Канади, Німеччини, Бельгії, Фінляндії, Польщі — фахівці з різних галузей соціальних та гуманітарних ділянок, які активно залучають метод усної історії у своїй дослідницькій практиці.

Організатори конференції виходили з того, що сьогодні все актуальніше стає потреба розгляду усної історії як окремої царини наукових досліджень та як сукупності різноманітних шляхів і прийомів аналізу та інтерпретації отриманих за допомогою інтерв'ювання текстів. Виходячи з цього, у фокусі роботи конференції опинилися дискусії навколо тих етапів усноісторичного дослідження, які починаються вже після польової роботи, а саме: етапів транскрибування та архівування інтерв'ю, вибору та обґрунтування підходів та методики аналізу, планування та реалізації різноманітних форм представлення «голосів» — як партнерів по інтерв'ю, так і «голосу» науковця — перед певними аудиторіями тощо. Адже саме ці етапи дослідження роблять усну історію критичною, саморефлексивною та відкритою до публічного розгляду та валідації результатів дослідження. Тобто такою, що не розглядає усне свідчення як набір фактів та відомостей, а вимагає критики інтерв'ю як джерела; передбачає теоретичну та процедурну рефлексію, яка унеможливує переказ сказаного в інтерв'ю, а тяжіє до власних висновків науковця щодо цього інтерв'ю; дає доступ до усних історій іншим дослідникам та громадськості та дозволяє перевірити адекватність авторських висновків.

Відповідно до формату конференції статті збірника згруповано за назвами секцій, що були присвячені використанню усної історії як методу дослідження, презентації результатів наукових проєктів, питанням аналізу й інтерпретації текстів інтерв'ю, проблемам і перспективам роботи з джерелами усного походження тощо.

Сподіваємося, що цей збірник дозволить зацікавити читача надзвичайно широкими дослідницькими можливостями, які пропонують усноісторичні студії, їх незаангажованістю й невичерпними пояснювальними перспективами, відкритістю для апробації власних дослідницьких прийомів чи їх комбінацій з уже існуючими схемами аналізу, загальною демократичністю усної історії, що уникає однозначних та безапеляційних рекомендацій щодо запису, аналізу та публікації усних історій, а пропонує багатий діапазон можливостей дослідження взаємообумовленості відносин між історією та пам'яттю, людиною й суспільством, минулим та сучасністю тощо.